

Uluslararası Enformasyon Sistemleri

Tuncer Yılmaz

İnsanoğlunun gereksinmelerinin günden güne daha büyük boyutlar arzemesi, toplumların birbirleri üzerinde hakimiyet kurma çabaları, artan dünya nüfusunu doyurabilme kaygısı, daha uzun ve sağlıklı yaşama isteği, Dünya ticaretini, uzayı elde etme savaşı vs. nedenlerle sürdürülen çalışmalar çok kısa dönemler içerisinde çözümlenme zorunluluğu göstermektedir. Bu nedenle araştırmaya ayrılacak süre kısa, fakat veriler doğru ve ekonomik olmak zorundadır.

Araştırmacının gereksinme duyduğu bilgiyi kendisinin tarayıp bulması ekonomiklik, doğruluk, çabukluk gibi unsurları ortadan kaldırr. Bunları bir yana bırakalım; kişinin tek başına araştırma yapması halinde konusundaki mevcut bilginin ancak % 1 ' ine ulaşabileceği unutulmamalıdır.

Artık bilginin sınırsız ve çok değerli bir kaynak olduğu bilincine varılmıştır. Bilgi ancak, insanlığın ortak çabaları sonucu elde edildiğinden bütün insanlığın yararlanması gereği doğmuştur. (Askeri ve ticari bilgiler hariç).

Çeşitli etkilere bağlı kalarak uluslar, hükümetler ve uluslararası kuruluşlar bir araya geleerek, " Uluslararası enformasyon sistemleri" ni geliştirme çabalarına başlamışlardır. Sayıları giderek artmakta olan bu sistemler, genellikle bir uluslararası kuruluşun denetim ve gözetiminde çeşitli içerik ve düzeylerde oluşturulmaktadır. Sistemlerin ortak amacı, eldeki evrensel bilgi birikimi ve üretimini uluslararası işbirliği, işbölümü, ortak katkı ve çalışma ile denetim altına alınması ve bilginin bütün toplumlar ve bireylere eşit koşullarda paylaşımının sağlanmasıdır.

Bütün ulusları ilgilendiren, Dünya ekonomik sorunlarının çözümünde bütün ülkelerin, eşit koşullar altında tam ve etkin katkıları zorunludur. Bu ise, ancak bilimsel ve teknolojik bilgiler bütün ülkelerin kullanımına eşit olarak sunulduğu takdirde gerçekleşebilir.

Uluslararası enformasyon merkezlerinin diğer amaçlarını şöyle sıralayabiliriz ;

-Ülkenin büyüklüğü ve bilgi üretimi ne olursa olsun, her ülkede üretilen bütün bilgilerin sisteme girmesini sağlamak, bilgi kaybını önlemek, ya da en aza indirmek.

-İşlemlerde tekrarı önlemek. Yeni dünyanın neresinde olursa olsun üretilen her belgenin bir kez işlenmesini sağlamak.

-Üretilen her bilgi/belgeyi kaynağında yakalamaya çalışmak, böylece belge ile en sağlıklı bilgiyi toplamak ve denetimini gerçekleştirmek, kapsamını ve güncelliğini korumak.

-İş bölümü, ortak çalışma ve kaynak paylaşımı suretiyle bilgi denetimi ve kullanımına ilişkin yatırımları yerinde yapmalarını sağlamak.

-Ulusal enformasyon sistemlerinin gelişmesine yardımcı olmak, öncülük etmek, zorlamak.

Bütün sistemlerde olduğu gibi uluslararası enformasyon sistemlerinin oluşmasında da alt yapı birimlerinin gerçekleşmesi gerekir. Bu altyapıyı oluşturacak unsurların en başında ulusal enformasyon sistemleri gelmektedir. Ancak her ülkenin kendi enformasyon sistemini oluşturması gerekir. Tabii ki alt yapı sorunu burada da devreye girmektedir.

Uluslararası enformasyon sistemleri ulusal enformasyon sistemlerinin oluşmasında zorlayıcı rol oynarlar. Ancak ülke içerisinde, bilginin ve enformasyonun gerekliliğine inanılmış olması zorunludur.

Enformasyon sistemlerinin kurulması ve yürütülmesi, ne düzeyde olursa olsun, pahalıya mal olmaktadır. Ancak, sağladıkları yararlar ve önlediği kaynak israfı gözönüne alınacak

olursa harcanacak paranın hiç de fazla olmadığı anlaşılır.

Belgeleri bir bakıma bilim, teknoloji, sanat, kültür vs. alanlarındaki gelişmelerin yazılı, basılı ya da başka türlü kayıtlar biçiminde yansımaları olarak tanımlayabiliriz. Çeşitli etkelere bağlı olarak artan bilgi üretimi, mevcut bilgi birikimi ve bilginin artış hızı konularında çeşitli incelemeler yapılmaktadır. Bunlar arasında en çok anılan ve üzerinde en çok tartışılan inceleme, ekonomik işbirliği ve kalkınma örgütü (OECD) adına yapılan "Andrella raporu" olarak adlandırılan eserde belirtildiğine göre: dünyada her yıl 500 milyon sayfa yeni bilgi üretilmektedir. Bilgi üretiminin yıllık artış hızı ise ortalama % 10 civarındadır ve öngörülen yıllarda bu oranın iki üç misline çıkabileceği belirtilmektedir.

Görüldüğü gibi giderek artan ve çeşitlilik kazanan bilgi ve belge birikimi ve artış hızı, değil bireylerin, tek tek kütüphanelerin ya da toplumların üstesinden gelemeyeceği boyutlara ulaşmıştır.

Bilgi birikiminin boyutları ve bilginin artış hızı ulusları bilginin ortak denetimi ve ortak kullanımı demek olan uluslararası enformasyon sistemlerinin oluşturulması ve geliştirilmesini zorlayan nedenlerden birisidir.

Bilginin ürütücü boyutlara ulaşan birikimi ve artışı, bilginin denetim altına alınması ve kullanımına sunulmasında insan ögesi yanında mekanik ve elektronik aygıtların kullanımını gerektirmektedir.

Ulusal enformasyon sistemlerinden doğan uluslararası enformasyon sistemlerinde ilke, hızlı iletişimdir.

Bilgisayar ve iletişim teknolojisindeki her yeni gelişme, enformasyon teknolojisini birinci derecede etkilemiştir. Enformasyonun yolunun iletişimden geçtiği kadar, iletişim teknolojisinin gelişmesi de enformasyona bağlıdır.

Türkiye'nin uluslararası enformasyon sistemlerine tam anlamıyla (karşılıklı bilgi ve teknoloji alışverişi) üye olabilmesi ya da başka bir deyişle üyeliğin gereklerini yerine getirebilmesi için altyapı olarak bazı aşamaları yerine getirmesi gerekir.

Ulusal ve uluslararası enformasyon sistemlerinin birbirleri ile ilişkilerinden zaman ve parasal açıdan ekonomi sağlanacaktır.

Her belgenin üretildiği ülkede, bir kez işlenmesi, fakat işlenen her belgenin dünyanın bütün ülkelerindeki bütün kullanıcıların yararına sunulması ilkesine dayanan uluslararası enformasyon sistemleri bu savurganlığı önleyerek özellikle gelişmekte olan ülkeler bakımından ekonomi sağlanacaktır.

Dünya ülkelerinde üretilen bilgilerin niceliği, niteliği, işlenmesi, yayımı, kısaca örgütlenmesi konusunda büyük eşitsizlikler vardır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki ekonomik, sosyal, kültürel ve bilimsel teknolojik kalkınma alanlarında var olan eşitsizliğin temel nedenlerinden birisi de budur. Bu nedenle bilgi herkesin yararı için ulusal sınırlar içerisinde serbestçe dolaşımı gereken değerli bir mal olarak kabul edilmelidir. Eğer yıllardır, çeşitli ülkelerde üretilen bilgi sadece üretildiği ülkenin sınırları içerisinde kalsaydı ve ülkeden ülkeye, nesilden nesile aktarılmıyaydı bugün insanlığın ulaştığı pek çok başarıyı elde edememiş olacaktık.

Giderek bilginin değerinin daha çok anlaşılması, aynı zamanda bilginin toplumun ortak malı olduğu, bunun için de toplumların bütün bireyleri tarafından eşit olanaklar içinde kullanılması gerektiği görüşünü de birlikte getirmiştir. Sürekli barış ve evrensel silahsızlanma dışında, dünyamızı daha iyi şartlarda yaşanabilir bir yer haline getirecek tek olgu, etkin bir dünya bilgi akım sistemidir. Her konudaki bilimsel ve teknolojik gelişme ancak böyle bir sistem ile sağlanabilir.

Bilim ve teknolojinin gelişmesi, ülkelerin araştırma ve geliştirme çalışmalarına verdiği önem, bilimin disiplinlerarası özelliği, bilim ve teknoloji yarışması vs. gibi nedenlerle, bilgi

ve belge üretimi hızla artmakta ve gelişmektedir.

Bilgi ve belge üretiminin artması ve çeşitlilik kazanması, tarihsel gelişim içinde, genellikle bilim ve teknolojinin gelişmesi ile paralel olarak gitmiştir.

Ülke içerisinde elde edilen bilgilerin toplumun her kesimine eşit şekilde dağıtılabilmesi için yayın faaliyetlerinin sağlıklı bir işlerlik kazanması gerekir. Bunun yanında ulusal bibliyografik denetimin sağlanması şarttır.

Bilginin üretimi, toplanması, işlenmesi, düzenlenmesi yayımı konusunda kararlar alıp, yürürlüğe koyarak sistemin tanımlanması gerekir. Ancak bu sayede bilginin üretimi yayımı konularına karşı bakış açısı oluşturulabilecektir. Bakış açısının problemlerin çözümünde ne büyük rol oynadığını anlatmaya gerek yoktur. Enformasyon hizmeti vermek üzere kurulmuş sistemler kullanıcı sayısının çok az ya da belli yönlerde oluşu nedeni ile daha gelişmeden körelmeye başlamışlardır.

Tanıtma ve duyurma çalışmalarının kullanıcıyı çekmek ve çalışma alanlarını belirlemek açısından yararlı olacağı kanısındayız. Bu konuda çok fazla çalışma yapmamız gerekmektedir.

Her şeyden önce ülke yöneticilerinin bu konuya yürekten inanmış olmaları gerekmektedir. Bu sayede yasal destek ve düzenlemelere gidilebilecektir.

Bunlar sağlandıktan sonra teknik altyapının oluşturulması gereklidir. Teknik altyapı içerisinde iletişim konusunun önemi üzerinde durmak gerekir. Belge ve bilgi iletiminde kullanılan makina ve tesislerin yaygınlaştırılması kusursuz işler hale getirilmesi birçok sorunu çözümlenmeye yetecektir.

İnsangücünün yetiştirilmesi ve eğitimini uluslararası düzeyde planlayarak uygulamaya koymalıdır.

Ulusal enformasyon çalışmalarını yürütüp planlayacak bir örgütün kurularak bu işi ulusal ve uluslararası çapta organize eder duruma gelmelidir.

Mesleki kuruluşların ve elemanlarının yetkilileri ilgili konularda yönlendirmeleri ve devlet desteği sağlamak için azami gayret gerekir. Kısaca davaya gerçekten inanmış kişiler gerekir.

KAYNAKÇA

1. DALGIÇ, Tevfik. Bilişim ve teknoloji. Ankara, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi. 1982
2. KÖKSAL, Aydın. " Türkiye' nin Bilimsel ve teknik bilgi erişim sorununa Bilişim Yaklaşımı. " Bilişim. 4, 9 (yaz 1975) 28-41.
3. NATIS, National Information Systems, National Information Policy. Paris, UNESCO, 1976
4. TANER, Sönmez. " Kütüphanecilik ve Dokümantasyon. "TKDE (20.2.1971)- 97-108.
5. TANER, Sönmez. Uluslararası Enformasyon Sistemleri. Ankara TÜRDOK- 1979
6. TOCATLIAN, J. " International Information Systeme. " Advances in Librarianship, 5 (1975) , 1-60.
7. TÖREL, Sedat. Enformasyon ve Dokümantasyon alanında faaliyet gösteren uluslararası kuruluşlar ve fonksiyonları. Ankara, TBTAk-1972.